

Elfüstölt tízmilliárdok

Állami mentőakciók nélkül rég le kellett volna húzniuk a rolót a magyar húsipar jelentős szereplőinek. Az ágazat vállalkozásai folyamatosan válságban vannak, csak a kormányzati beavatkozásoknak köszönhető, hogy az ismert márkák, mint a Gyulai vagy a Pápai, nem mentek feledésbe. Legutóbb tavaly folytak milliárdok a cégekhez – az állami támogatás uniós tilalmát kijátszva, az önkormányzatokon keresztül. Gyula 1,8 milliárd, Pápa 1,5 mil-

Az MFB-nek a húsipari cégekkel kötött hitel-szerződése, 2011. január 1-je után (millió forint)

BÉK-Agro Kft.	3,1
Benkó Hús Kft.	23,3
F-1 Kft.	4,5
Hungaro-Food 2009 Kft.	744,6
Kapuvári Bacon Húsipari Kft.*	2000,0
Kapuvári Hús Zrt.*	1520,0
Kolos Agro Kft.*	73,3
Kometa 99 Zrt.	2072,1
Kurucz Agro Kft.	70,0
Kurucz Farm Kft.	200,0
Pannon Brojler Szövetkezet	291,8
Pápai Csomagoló Kft.**	4744,9
Pápa-Ser Sertésenyésztő Kft.	594,4
Pigineszt Sertéshústermelő Kft.	60,0
Puru Food Kft.	14,5
Vén Família Kft.	241,7

*Felszámolás alatt. **Teljes neve: Pápai Szeletelt és Darabolt Hústermékeket Csomagoló Kft. Forrás: MFB

liárd, Kaposvár pedig nagyjából 3,8 milliárd forint apanaszt tolhatott be a vergődő cégekbe.

Ezt követően ismét az államnak kellett közbelépnie, hogy Pápan ne szűnjön meg a sertésfeldolgozás és a húskészítménygyártás, s ezzel együtt több mint 800 helybéli munkahelye (egy éve még ezer fölött volt ez a szám). Már nem először. A város húsipara tekintélyes múlttal büszkélkedhet, és az állami gyámkodásnak is változatos története van. A mai cég elődje, a Pápai Hús Zrt. 2006 decemberében rogyant meg, miután tulajdonosa, a Carnex-csoport bedőlt. A cég 5 milliárd forinttal maradt adós. Kétéves felszámolási eljárást és némi huzavonát követően a Gyurcsány-kormány úgy döntött, a Pápai Hús 1913 Kft.-nek – amelynek a város önkormányzata, valamint a Pápa környéki önkormányzatok tulajdonában álló vízmű is tagja volt – a Magyar Fejlesztési Bank (MFB) 5,5 milliárd forintos hitelt nyújt. Az bizonyára a véletlen számlájára írandó, hogy Gyurcsány Ferenc Pápan született.

A Pápai Hús megmentését nem egy vállalkozás felkarolásaként, hanem „ágazati mentőakcióként” jellemezte Varga Jenő, a felszámoló Vectigalis Zrt. vezérigazgatója, aki most az állami felszámolót, a Nemzeti Reorganizációs Nonprofit Kft.-t vezeti. Az anyacég és a hozzá tartozó Pápa-Ser Kft. azóta szinte minden évben veszteséget termelt, ezzel azonban nem volt egyedül; az egész ágazat válságban van, ahogy a húsipari szereplők mondják, legalább húsz éve.

Ennek egyik és talán legfőbb oka, hogy az országban megtermelt sertések száma kevesebb mint felére csökkent, már alig haladja meg a 2,5 milliót. A feldolgozók jórészt külföldről szerzik be az alapanyagot – sertést, illetve félsertést – a termeléshez. Működésükbe a feketézők is belevágnak, akik számla nélkül adják-veszik a disznót.

A megrogyott pápai cégbe, amely 2008-tól 2013 közepéig közel 8,5 milliárd forintnyi tartozást halmozott fel, tavaly tavaszal a pápai önkormányzaton keresztül 1,5 milliárd forintot nyomott bele az állam, ám hiába, mert a beszállítók csődeljárást kezdeményeztek. Idén februárban az anyacég csődegyezsége jogerőre emelkedett, a napokban pedig a leányé, a Pápa-Ser Kft.-é is. Közben tavaly decemberben a kormány egy határozattal újabb beavatkozást készített elő, amely hasonló elven működik, mint a 2008-as. A Pápai Szeletelt és Darabolt Hústermékeket Csomagoló Kft. – amelynek többségi tulajdonosa az önkormányzat – 3667 millió forint beruházási hitelt kapott az MFB-től, állami kezességvállalás mellett. Ebből az összegből megvásárolta a Pápai Hús 1913 Kft.-t, amely kifizette tartozásai egy részét. A csődegyezésben megállapított 1334 millió forint a hitelezői igényeknek nagyjából a felét fedezi (a másik felét a hitelezők elengedték), 1775 millió forintot a bankhitelek törlesztésére fordított, 469 millió forint pedig a fizetési moratórium alá nem eső kötelezettségekre, például közüzemi költségekre ment el. A kölcsönhöz félmil-

▶ tömegközlekedés. Sőt talán az egész országban nem működne állami vasúti szolgáltatás, hiszen a MÁV-csoportot is csak sorozatos költségvetési segítséggel, feltőkésítésekkel, állami garancia mellett, könnyű kézzel nyújtott hitelekkel tartják fenn.

Körkörös hadviselés

A „puha költségvetési korlát” szindrómát érdemes szélesebb körben is szemrevételezni. A vele járó hatékonyságromlás mellett a pénzügyi rendszer lezüllesztése, végső soron a korrupció különböző formái is mind-mind összefüggnek vele.

A hatások a legmarkánsabban a devizaalapú hitelek kormányzati kezelésében mutatkoznak meg, amibe a bankok elleni, uszítással ékes hadviselés és az adósság folyamatos hitegetése is beletartozik. A 2008-

as pénzügyi válságra sikeres választ adó országokban stabilizálták a bankrendszert, akár az IMF segítségével, akár átmeneti államosítás árán is, megtisztították rossz hiteleitől, ennek eredményeképpen egy-két éves visszaesés után ismét fellendült a hitelezés, ami segítette a kilábalást. De nem Magyarországon, ahol az állam 2010 óta Európa legsúlyosabb bankadójaival vesz el százmilliárdokat a pénzintézetektől, függetlenül azok gazdálkodási eredményeitől, a feltőkésítést pedig az anyabankokra hagyta. Ők eddig nagyjából 3 milliárd euróval erősítették meg magyarországi leányaikat – ennyi pénzt spóroltak meg az őket megközpontú központi költségvetésnek.

Máig tart a huzakodás: a kormány egyre fokozta a prést, a bankok igyekeztek áthárítani ügyfeleikre a terheket, olykor saját erőfölényükkel visszaélve. Erre a politikuskok által feltűzött adósság perre mentek,

részyőzelmeket arattak. A baj az, hogy ebben a képletben még mindig benne van a pénzügyi összeomlás lehetősége is.

A magyarországi bankok költségvetési korlátját, a hitelezés felfuttatása során, a külföldi anyabankok puhították meg, megengedve, sőt ösztönözve, hogy az itteni pénzintézetek a betéteket jóval meghaladó mértékben nyújtsanak kölcsönöket. Ez most, a tőkeáttételek nemzetközi leépítése során akkor is visszaütne, ha a magyar kormány uralkodna kizsákmányoló hajlaimain. De nem teszi. Az eredmény: visszavonulás a magyar piacról, zsugorodó hitelezés: a bázeli Nemzetközi Fizetések Bankja szerint 2012-ben a GDP csaknem 10 százaléka, tavaly több mint 5 százaléka megfelelő forrást vontak ki. Még súlyosabb következményekkel jár, hogy az állam a devizaalapú hitelek felvevőit, az önkormányzatokhoz hasonlóan, differenciálatlanul

A GYULAI HÚSKOMBINÁT RAKTÁRÁBAN. Állami márkavédelem

liárd forint forgóeszközhitel, valamint 478 millió forint áfafinanszírozási hitel is járt. A pápai húsüzem eddig összesen csaknem 12 milliárd forint közpénzt emésztett fel. „Ahhoz, hogy a cég továbbra is fennmaradjon, átalakulásra van szükség, és erősíteni kell a márkát” – mondta Áldozó Tamás, a többségi tulajdonos pápai önkormányzat polgármestere.

Csak árnyalatnyival van jobb helyzetben a kaposvári Kometa 99 Zrt., amelyben 2 milliárd forintos tőkeemeléssel szerzett tulajdonrészt az önkormányzat, azzal a feltétellel, hogy ezt az olasz tulajdonostárs egymilliárd forinttal megtoldja. Bár a cég a 2012-ben elért 17,6 milliárd forintos árbevételét ta-

valy 18,9 milliárdosra tudta növelni, főleg az Olaszországba szállított készítmények révén, eredményességén alig javított. Vesztesége a 2012-es 2,2 milliárdos mínusz után tavaly megközelítette az egymilliárd forintot. Az önkormányzatnál ugyan van még tartalék, 1,8 milliárd forint, ami az államtól átutalt összegből megmaradt, kérdés azonban, érdemes-e ezt is a Kometába forgatni. A cég 11 milliárd forintnyi tartozást görget maga előtt, s hogy nem rest az államtól segítséget kérni, az is mutatja, hogy korábban 5,5 milliárd forint államilag garantált MFB-hitelt is kapott.

Gyulán is hasonló módon indult a mentés: 1,5 milliárd forint landolt a kormány

jóvoltából a város számláján, és a pénzt az önkormányzat a Gyulahús Kft.-be öntötte. Majd ez a cég 850 millió forintos áron megvásárolta a felszámolás alatt álló Gyulai Húskombinát Zrt. ingatlanait és eszközeit, valamint a gyulai kolbászok és májas termékek márkavédjegyeit a felszámoló Nemzeti Reorganizációs Nonprofit Kft.-től. A tavaly januárban alapított Gyulahús Kft. hárommilliárd forint árbevétel mellett szerény, 27 millió forintos nyereséggel zárta az évet.

Hiába számított viszont új állami segítségre a Kapuvári Hús Zrt. és a tulajdonában lévő Kapuvári Bacon Kft. tulajdonosa, Román Gyula. Mielőtt a 7,5 milliárd forint tartozást és azonfelül 1,5 milliárdos adótartozást felhalmozó cég 2012-ben lehúzta volna a rolót, rejtélyes megmentő bukkant fel. A tulajdonos és az akkori ügyvezetés Zsibrák Péter ügyvédbojtárt mutatta be egy „nagyon komoly befektető” képviselőjeként. Ő azóta eltűnt, éppúgy, mint az állítólagos befektető. A kapuvári húsüzemet egyes piaci szereplők szerint azért hagyta bedőlni az állam, hogy a három kimentett cég nagyobb esélyt kapjon a túlélésre a Csányi Sándor OTP-vezér tulajdonában lévő Pick Szeged Zrt. ellenében. A Pick térhódítását azonban aligha lehet blokkolni, tavaly 64,2 milliárd forintos árbevételt ért el, szemben a 2012-es 57 milliárddal. Mindemellett Csányi egy összességében 13–15 milliárd forintos, zöldmezős beruházás részeként hamarosan évi egymillió sertést feldolgozni képes vágóhidat épít Mohácson. ■ RÁCZ TIBOR

áldozatoknak tekinti: azt is, aki így jutott minimális méretű új otthonhoz, azt is, aki palotát épített, és azt is, aki a lakásarak emelkedésére spekulálva hoppon maradt. Az adósok kimentését a kormány négy éve lebegteti, a törlesztési hajlandóságot ő maga rontja le. Eddigi mentőakciói pedig – egy híján – felettébb visszas hatásúak. A tehetősebb adósoknak megkönnyítette, hogy megszabaduljanak tartozásaiktól, a legszegényebbeknek Ócsán kínált hajlékot, a középmezőnyt jelentő százazrek terheit pedig a leértékelő árfolyam-politikával súlyosbította. A kivétel a bankok, az állam és az adósok közti tehermegosztást jelentő árfolyamgát, ami azt bizonyítja: lett volna konszenzusos és – ha a felek idejében lépnek – olcsóbb megoldás is. Csak nem hadüzenettel, hanem tárgyalásokkal. Amíg ez a szétzilált pénzügyi rendszer helyreáll, újabb hosszú évek telnek el.

Halmazódó állami tartozások

A pénzügyi fegyelmet illetően az állam a saját bankjaival szemben is elnéző. Veszteségeiket készségesen kipótolja, a legnagyobbat, a Magyar Fejlesztési Bankot (MFB) csaknem valamennyi kormány a házi pénztárának tekintette. A valódi fejlesztési célon kívül neki kell kiszolgálnia a politikai hobbikat (az első Orbán-kormány idején például az akkori kedvenc Újpest labdarúgócsapatát és az őrző-védő Defendet futtatta), meghiteleznie a klientúrát (a Simicska Lajos érdekeltségébe tartozó Közgép részére 34 milliárdos hitelkeretet nyitott), és a csőd közelébe jutott, ám megmentendő vállalkozások végső finanszírozójaként is őt mozgósítják (egyebek mellett szálloda- és fürdőfejlesztések, húsüzemek kiegészítésére). Ha a kormányfő célja teljesül, és a bankrendszer fele magyar tulajdonban lesz, minden

akadály elhárul a politikai célú hitelezés elburjánzása elől, ami nyugati mércével katasztrófa a pénzügyi rendszerre nézvést.

Amúgy az állam sem szeret pontosan fizetni. A költségvetési szervek lejárt tartozása május végén 96,8 milliárd forint volt, ebből 42 milliárd 90 napon túli adósság. Volt ennél több is, tavaly novemberben kevés híján 120 milliárd lejárt tartozást rögzített a Magyar Államkincstár. Ezt az év végén bő 20 milliárddal csökkentette, amint megbizonyosodott róla, hogy a költségvetés deficit-előirányzatát teljesíteni lehet. Összehasonlításképpen: a válság kezdetén, 2008 végén az állam még csekélyke 12,7 milliárddal tartozott, a 2010-es kormányváltás idején csaknem 24 milliárddal. A lejárt tartozások állománya a 2012-es recesszió mélypontján, novemberben haladta meg először a 70 milliárd forintot, és tendenciáját tekintve azóta kúszik felfelé. A legtöbb kifizetetlen számla ▶

▶ az egészségügyi intézményeknél halmozódik fel. A kórházi adósságok újratermelődését Kornai (az egészségügyet kutató Dózsa Csaba közreműködésével) is elemezte, megállapítva, hogy egy monopolista pozícióban lévő szervezetet, bármilyen rossz is a gazdasági teljesítménye, nem lehet megszüntetni. Még ennél is súlyosabb a helyzet, ha a zavar fő okozója maga az állam (lásd Hívják a mentőt című írásunkat). „Reménytelen és önmagának ellentmondó politika nagyösszevónásokat végrehajtani, és ugyanakkor pénzügyi szigort hirdetni” – írta 2008-ban, és ezt ma már a közoktatásra is ki lehet terjeszteni.

A tervgazdasági években a kevés számú vállalat bármelyike bizonyítani tudta nélkülözhetetlenségét. Hiába ismerték fel a politikusok a puha költségvetési korlát ártalmait, nem tudtak tenni ellene. Pedig egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy ha az állam a jó vállalatok jövedelmét elvonva kisegíti a rosszakat, azzal konzerválja az iparszerkezetet, és visszafogja a növekedést. A veszteséges – a rendszer lényegéből következően köztulajdonban lévő – vállalatok vezetőit időről időre az Állami Tervbizottság elé citálták, amely a segítséget szigorú feltételekhez kötötte. Papíron, mert gyárbezárásra nem akadt példa. Ma már anekdotikus, hogy egy tartósan veszteséges ruházati vállalat vezetői azzal igazolták stratégiai jelentőségüket, hogy háború esetén ki gyárt inget a hadseregnek, ha nem ők, vagy hogy a megszüntetésre kiszemelt cégek listáján még a kalapgyár is bizonyította pótolhatatlanságát és azt, hogy állami támogatással talpra áll. A költségvetési korlát a rendszer-váltás után a privatizációval, majd a szigorú csőd- és felszámolási törvénnyel keményedett meg, utóbbi vetett véget a vállalati körbetartozásoknak is. Állami mentőakciók azonban továbbra is voltak, a válságágazatokban, például a vas- és acéliparban csak ideig-óráig tudták fenntartani az elavult kapacitásokat. A mindmáig utolsó, folyamatos állami segítségre szorult nagyvállalat a Malév volt, amely azzal bukott be, hogy a neki juttatott tiltott támogatásokat Brüsszel lefűlelte. Ma a húsipar területén szórja számolatlanul a közpénzt az állam (lásd Elfűstölt tízmilliárdok című írásunkat).

Beomlásveszély

Ma már teljes arzenál van a kormány birtokában, hogy segítők hajlamait kiélhesse. A módosított csődtörvény felhatalmazásával stratégiaileg kiemelt jelentőségűnek minősíthet minden olyan gazdálkodó szervezetet,

amelyet „nemzetgazdasági érdekből” vagy „kiemelt közérdekből” meg kell szabadítani adósságaitól, vagy át kell alakítani. A lista terjedelmes, rajta van mások mellett több húsüzem, a vörösiszap-tragédia után állami felügyelet alá vont Mal Magyar Alumínium Zrt., a 11 milliárd forint MFB-hitel visszafizetésére képtelen, felszámolás alatt álló Magtárház Kikötő Kft., a köz- és magánberuházások együttműködésében felépült, államosításra kiszemelt oktatási intézmények háromtucatnyi beruházója és üzemeltetője, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, amelynek székházát a budapesti Kossuth Lajos téren újjá kell építeni. A törvényi definíció alapján szinte bárki felkerülhet rá.

Más módon is korlátlanra tette beavatkozási lehetőségét az üzleti világba a kormány, amely előszeretettel kreál új monopóliumokat. Ezt megkönnyítendő az Országgyűlés törvényt alkotott arról, hogy a munkahelyek megőrzését, a nemzetközi versenyképesség erősítését, az ellátás biztonságát segítő összefonódásokhoz nem szükséges a Gazdasági Versenyhivatal engedélye. Aztán ilyennek minősítette a kormány a német RWE részesedésének kivásárlását a Fővárosi Gázművekből, a Takarékbank és a Magyar Takarékszövetkezetek Zrt. fúzióját, a két tankönyvkiadó (a Nemzedékek Tudása és az Apáczai), valamint a műsorszóró Antenna Hungaria Zrt. államosítását. Mindemellett ma már csak többségi állami és önkormányzati tulajdonú vállalkozások folytathatnak víz- és hulladékgazdálkodást, kizárólag koncesszió birtokában lehet trafikot nyitni, a patikákat pedig, szintén törvényi erővel, az erre szakosodott kiskereskedelmi hálózatok kezébe a gyógyszereszek veszik birtokba.

Hónapról hónapra bizonyítja a kormány, hogy saját elgondolása, kénye-kedve szerint

bármelyik részpiacon bármikor megváltoztatja a tulajdoni viszonyokat, a működő cégek részesedését, s ha szükségesnek tartja, ehhez az adórendszert is felhasználja. Amire szemet vet, megszerzi. Ügyet sem vet a ma ismét divatos közgazdász, John Maynard Keynes figyelmeztetésére: „fontos, hogy az állam ne foglalkozzon olyan dolgokkal, amelyeket az egyének már most is végeznek, függetlenül attól, hogy egy kissé jobban, vagy egy kissé rosszabbul csinálná ezeket. Az állam dolga az, hogy olyasmikkel foglalkozzon, amivel jelenleg senki nem foglalkozik” – írta az állami beavatkozások teoretikusa a The End of Laissez-Faire című művében.

A túlbujárázó kimenekítéseknek és államosításoknak az a kockázatuk, hogy egyre nagyobb nyomás nekedzik a költségvetésre. A központosítással és államosításokkal magára vállalt feladatokra egyre több pénzt von el az üzleti szférától, mégsem képes azokat maradéktalanul teljesíteni. Az állami költségek végső mértékének ugyanis valódi korlátai vannak. Részben számszerűek, mint a maastrichti deficiitszabály, részben valóságosak: az, hogy a hitelezők meddig hajlandók egy államot finanszírozni, és mennyiért, milyen felárral. Ha a bevételek és a kiadások közt nő a feszültség, elkezdődik a számokkal való trükközés, felgyorsul a forráskivonás, az egyes területek amortizálása, magyarul: legatyásítása. Mindez fájóan jól ismert jelenség a közelebbi és távolabbi múltból is. Magyarország már évtizedek óta ebben él. Most pedig újabb változáson esik át. Ez már nem a „puha költségvetési korlát” szindróma világa, hanem még feltáratlanabb terep: a gazdaság minden szegletébe bármikor benyomuló, arra önmagának korlátlan felhatalmazást adó államé. ■ FARKAS ZOLTÁN